

АНАЛІТИЧНІСТЬ СТВОРЕННЯ ТЕОРІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МОНІТОРИНГУ В АПК

***В.Н. Большаков, кандидат юридичних наук
В.В. Іщенко, кандидат технічних наук***

*У статті розглядається вплив правового регулювання інженерного моніторингу при дослідженні інтелектуальної власності.
Моніторинг, метод, власність, інженерія.*

Постановка проблеми. Необхідність розробки теорії правового регулювання моніторингу витікає з неспростовно доведеної досвідом розвитку суспільства, висловленої нечисленною кількістю відомих вельмишановних політиків, починаючи з древніх часів до сьогодення аксіомою про те, що будь-який мудрий державний діяч завжди підтримає будь-які форми отримання таємних даних з-за кордону, не зупиняючись перед порушенням чужих законів. При цьому, порушення законів повинно здійснюватися у межах крайньої необхідності і в межах крайньої необхідності. Згідно тлумачного словника Вебстера визначення крайньої необхідності в наступному: "крайня необхідність – сукупність логічних чи моральних умов для неминучого чи обов'язкового здійснення визначених дій." Зазначене підтверджується, уточнюється та корегується положеннями ст39.КК України: «Не є злочином заподіяння шкоди інтересам, що охороняються правом у стані крайньої необхідності, ... якщо це не можливо ліквідувати будь-якими іншими засобами без перевищення меж крайньої необхідності. Створення лідерних та проривних інновацій визначає забезпечення розробників сільськогосподарської техніки, творців нових сортів рослин, видів сільськогосподарської худоби тощо інформацією про світові пороги наукових і науково-технічних знань. Це завдання вирішується з використанням бенчмаркінгу – високоефективнішого різновиду моніторингу, який представляє собою сукупність засобів отримання інформації для створення лідерних і проривних технологій як основи довготривалої конкурентноздатності. Але інформація про світові наукові і науково-технічні пороги знань та розробки на їх основі технічних і наукових рішень (лідерні і проривні інновації) є власністю фірми і, як правило, конфіденційною. Отримання цієї інформації для вітчизняних розробників в межах існуючих правовідносин традиційними відкритими методами не є можливим. Це робить традиційний моніторинг малоефективним і вимагає введення нових

взаємозв'язків та відповідних правовідносин. В той же час методи правового регулювання моніторингових дій при бенчмаркінгу на сучасному етапі розвитку нашої країни відсутні. Наукові дослідження з цього питання практично не проводяться. Разом з тим потрібна систематизація об'єктів і суб'єктів правовідносин, введення нових категорій розробки методично-наукового інструментарію системного правового регулювання моніторингової діяльності у вигляді бенчмаркінгу для вирішення даної проблеми.

Зазначене свідчить про необхідність створення теорії правового регулювання моніторингу.

Аналіз останніх досліджень. Ця теорія повинна створюватися з використанням теорії розвідки, створеної перед Першою Світовою війною. У широкому сенсі термін «теорія» виражає комплекс поглядів, уявлень, ідей, направлених на пояснення будь-яких явищ [1, С. 507]. Згідно існуючих методологічних наробок теорія правового регулювання моніторингу може бути визнана як узагальнення предметно-практичної діяльності людей, що утворює систему елементів, сукупність наукових положень, що необхідні для опанування певною діяльністю [1, С. 507], в якій на сучасному етапі розвитку суспільства зазначена теорія правового регулювання моніторингу якій повинен бути у вигляді бенчмаркінгу, повинна включати в себе наступні елементи в якій елементу, що визначає субординацію (бенчмаркінгу) підпорядковані всі інші, що пояснюють виникнення, взаємозв'язки сутність і закономірність розвитку об'єкта дослідження. Основним положенням зазначеної теорії є наступне: моніторинг в АПК в межах правового регулювання повинен постійно і безперервно забезпечувати отримання інформації з метою створення знань про проривні та лідерні технології, особливості ринків продукції АПК (плани і концепції розвитку лідерів ринку та про їх відношення до продукції і можливостей АПК України), концепції розвитку відносин розвинених країни та їх ведучих фірм в АПК та супутніх галузей, літературні джерела (газети, звіти тощо) про розвиток АПК в конкретній країні та відносини з АПК України. При цьому моніторинг є найефективнішим дослідницьким методом будь-якої науки. Запропонована теза в обговорюється у даній статті.

Зазначене підтверджується тим, що в самому найближчому майбутньому моніторинг, як функція менеджменту, в будь-якій галузі економіки, зокрема в АПК, розглядатиметься як інформаційно-аналітичне забезпечення комплексного управління підприємницькими ризиками [2, С. 30].

Також, на думку фахівців (згідно висновкам відомих фахівців розвинених країн), наступний індустріальний прорив стане можливим завдяки та на основі використання результатів моніторингових досліджень у широкому розумінні цього процесу [3, С. 5–9; 4, С. 23–

32; 5, С. 145–146; 6, С. 7–13; 7, С. 2–7], що є обґрунтування теорії правового регулювання моніторингу.

На думку експертів з США, особливої гостроти проблемі промислового шпигунства додає той факт, що він поставлений на державну основу. Зі 173 країн світу державні інстанції як мінімум 57 активно займаються збором секретної інформації, що належить на правах власності американським компаніям. А уряди ще як мінімум 100 країн витрачають частину свого ВВП на покриття витрат, викликаних промисловим шпигунством. Особливо відрізняються в цьому Німеччина, Японія і Франція, але їх вже наздоганяють Росія, Китай і Південна Корея. Всі країни, які беруть участь в полюванні за чужими секретами, умовно можна розділити на дві категорії: ті, які можуть дозволити собі розкіш використовувати всі сучасні методи технічної розвідки; ті, які покладаються лише на особистісний фактор своїх агентів [8].

Методи шпигунства варіюються від традиційних (крадіжки, підкуп) до сучасних, з використанням високих технологій. Для досягнення результату застосовуються всі мислимі і немислимі способи і шляхи, як то: злиття і поглинання, спільні підприємства та партнерства, міжнародні програми обмінів та громадські організації. Втягнуті у видобуток чужих секретів державні служби активно вербують іноземних студентів і службовців, перекладачів, консультантів, лобістів, журналістів і т.п. Використовуються різні міжнародні форуми: виставки, ярмарки, наукові симпозиуми та конференції. Зазначені методи, згідно своїх класифікаційних ознак є методами моніторингу у вигляді бенчмаркінгу у межах правового регулювання.

За словами колишнього директора ЦРУ Гейтса (1991–1993), в даний час безпеку ділової інформації все частіше опиняється під загрозою, причому джерел небезпеки стає все більше. Неприємностей можна чекати як з боку організованих злочинних синдикатів і терористів, так і від розвідувальних центрів, фінансованих урядом.

Під час свого виступу на організованій асоціацією InformationTechnologyAssociationofAmerica міжнародній конференції фахівців з безпеки інформації, яка пройшла в середині 2000 року, Гейтс зауважив, що в сучасному світі міць країни визначається в першу чергу її економічними можливостями, тому численні розвідувальні служби приділяють питанням бізнесу все більш серйозну увагу. Уряду фінансують операції, в ході яких вивчається діяльність різних компаній, збираються відомості про намічені контракти, узагальнюється інформація про фінансове становище організацій та банківських операціях, аналізуються події, які можуть позначитися на формуванні цін на світових ринках [8].

Результати досліджень. «Відповідні структури прагнуть володіти повною інформацією про стан ринку, а також даними про технологію виробництва і часто готові поділитися нею з компаніями своєї країни», – підкреслив Гейтс, який обіймає нині посаду декана Школи державної та суспільної служби імені Буша при Техаському університеті. Для отримання важливих відомостей розвідувальні служби активно використовують численні методи, розроблені в період «холодної війни».

До цих методів можна віднести, наприклад, прослуховування телефонних розмов та аналіз документів, надісланих бізнесменами в номерах готелів в ході ділових поїздок. Розвідслужби впроваджують в компанії агентів, які крадуть або потайки копіюють файли з недостатньо захищених комп'ютерів. Деякі підрозділи мають у своєму розпорядженні складні засоби перехоплення, що дозволяють розшифровувати навіть закодовану інформацію, що пересилається по корпоративних каналах зв'язку. Особливо вразливі повідомлення, зашифровані з використанням застарілих технологій. Секретні відомства регулярно аналізують телекомунікаційний трафік, а також інформацію, що пересилається через комп'ютери, в тому числі і електронну пошту.

«Мабуть, найбільш досвідченою в цьому відношенні є французька розвідувальна служба», – зазначив Гейтс. Втім, вона аж ніяк не самотня. Росія, Китай, Південна Корея, Індія, Пакистан, Німеччина, Ізраїль і Аргентина також займаються збором розвідувальної інформації в інтересах національних компаній. До цього переліку можна додати багато інших країн.

Класичний приклад економічного шпигунства – отримала розголос «прослушка» у жовтні 1995 року ЦРУ торгових переговорів між Японією і США про можливі тарифах на японські автомобілі представницького класу. Звіти, засновані на звукозапису, були потім передані торговому представнику Сполучених Штатів. Американці стверджують, що таємно зібрана інформація не призначався для використання великими компаніями – грубо кажучи, ЦРУ не працював за замовленням «Дженерал моторс», а отримані дані були віднесені до категорії інформації, що становить національний інтерес.

Інший приклад, використання системи «Ешелон» для потреб американського бізнесу. Так, у 1990 році двохсотмільйонна телекомунікаційна угода між Індонезією і японською NEC засмутилася після того, як Агентство національної безпеки (АНБ) перехопило переговори учасників. Тодішній президент Джордж Буш був у курсі. Контракт у результаті був поділений між NEC і американської AT&T. У 1994 році «Ешелон» стежив за переговорами між Бразилією і французької телекомунікаційної компанією Thomson, у підсумку

1,3-мільярдний контракт пішов до американської корпорації Raytheon. Хоча шпигують не тільки американці, але і їх постійні партнери – канадці. Нещодавно стало відомо, що ще в 80-ті роки минулого століття Канада, підслухавши американців, включаючи ряд посольств США, перехопила 2,5-мільярдний контракт на поставку зерна в КНР [8].

Західноєвропейські спецслужби теж охоче допомагають приватному бізнесу. Так, уряд Швеції допомагає шведським компаніям вести комерційну розвідку. Посольства Швеції регулярно постачають «рідним» фірмам відомості як економічного, так і політичного характеру (в останні роки акцент був зміщений з політики на економіку).

Французький уряд також тісно співпрацює з корпораціями. Окремі експерти стверджують, що французи схильні скоріше розвідати комерційні таємниці конкурента, ніж зібрати і проаналізувати ділову інформацію. Так, згідно з повідомленнями ЗМІ, французькі урядовці прослуховували розмови пасажирів авіакомпанії AirFrance за допомогою жучків, вмонтованих в літакові крісла. Зрозуміло, що підтвердити або спростувати цю інформацію вкрай складно. Значну роль в отриманні економічно значимої інформації грають методи і засоби виявлення інформації з відкритих джерел, тобто методи аналітичного дослідження інформаційних джерел.

Загальновідомо, що роль відкритих джерел в економічній розвідці велика. У деяких областях економічного аналізу 95% використовуваної інформації отримують саме з офіційних статистичних публікацій, повідомлень ЗМІ, експертних оцінок МВФ по країнах.

Головний постачальник відкритих вихідних матеріалів у межах ЦРУ – Інформаційна служба іноземних трансляцій (FBIS), яка підпорядковується директорату з науки і техніки. FBIS вибірково транслює і отримує інформацію з великої кількості радіо- і телепередач, газет, науково-технічних та публіцистичних часописів, комерційних баз даних, книг, підпільної літератури. При цьому негласна діяльність ЦРУ також включає агентурну розвідку (HUMINT), космічну зйомку (IMINT) і радіорозвідку (SIGINT). Космічна зйомка включає супутникові зображення. Наприклад, коли США зацікавилися іракськими запасами нафти, супутникова зйомка іракських родовищ нафти допомогла зусиллям розвідки.[8] При цьому зазначений метод, є методом стеження, легальним і відноситься до методів і засобів моніторингу в межах правового регулювання.

Економічні правопорушення і корупція щорічно забирають у компаній США 260 млрд. доларів всередині країни і ще 140 млрд. доларів в зарубіжних операціях. І ці цифри щорічно збільшуються. Згідно з відомостями «Американського товариства промислової безпеки» (ASIS), починаючи з 1985 року число випадків шпигунства що-

до промислових галузей США зросла на 260%. Нині кількість справ про економічне шпигунство, розслідуваних ФБР, збільшилася майже в два рази в порівнянні з 1994 роком. За період з 1998 по 2002 рік, за даними ФБР, число злочинів, що підпадають під статті законодавства про промислове шпигунство, збільшилася на 323%.

ASIS спільно з відомою аудиторською фірмою PriceWaterhouseCoopers (PWC) провела масштабне дослідження електронних компаній Силіконової долини, в результаті якого був зроблений висновок про наростання промислового шпигунства як усередині американського співтовариства високотехнологічних фірм (hightechcompanies – НТФ), так і між американськими та іноземними корпораціями. Згідно з цим дослідженням, в 1999 році тільки НТФ, що входять в «клуб» високоприбуткових компаній Fortune 1000, зазнали збитків від крадіжок конфіденційної фірмової інформації в розмірі 45 млрд. доларів. Для порівняння: в 1995 році, згідно з оцінками ФБР, ці втрати становили тільки 24 млрд. доларів.

Якщо говорити про конкретні втрати, то досить навести такий приклад. В результаті крадіжки японськими конкурентами матеріалів, пов'язаних зі створенням перспективного літака із змінною геометрією крила, втрати американської компанії склали 3,5 млрд. доларів.

На думку американських спостерігачів, промислове шпигунство починає серйозно загрожувати національним інтересам найпотужнішою країни світу. Те, що США, де щорічні витрати на технологічні розробки і дослідження досягають астрономічної суми 600 млрд. дол., є основним об'єктом міжнародного корпоративного шпигунства, не дивує.

Як вважають у ФБР, в промисловому шпигунстві проти США беруть участь урядові секретні служби багатьох країн, включаючи найближчих союзників і партнерів. Під час слухань у Конгресі в травні 2002 року представники цього агентства, на яке покладено функції протидії корпоративному шпигунству ззовні, оголосило список 23 країн, де ця діяльність неофіційно здійснюється державними розвідувальними службами. У цьому списку поряд з Ізраїлем, Англією, Німеччиною, Францією значиться і Росія.

Американське суспільство індустріальної безпеки (ASIS) щорічно відзначає зростання числа великих американських корпорацій, які були порушені актами шпигунства. Найбільш привабливими виявилися секрети IBM (комп'ютери), CorningInc. (Спеціальні покриття, оптика і напівпровідники), HoneywellCorp. (Авіакосмічне обладнання), Eastman-Kodak (фотообладнання, в тому числі і для аерокосмічної зйомки), AT&T (зв'язок), GeneralElectric (електротехніка).

Фахівці називають декілька факторів, які змусили лицарів «плаща і кинджала» перетворитися на промислових шпигунів. З од-

ного боку, в останні роки стрімко зросла вартість інновацій - держави і великі корпорації змушені все більше коштів інвестувати в дослідницьку діяльність з важкопрогнозованою віддачею. С іншого боку, самі інновації мають тенденцію стрімко застарівати. Крім того, в передових країнах фундаментальна наука все тісніше зростається з великим бізнесом. В результаті виникла цікава ситуація: інвесторам економічно стало вигідніше вкладати кошти не в саму інноваційну діяльність, а в інфраструктуру з добування інформації про неї.

Зазначені висновки підтверджують необхідність теорії отримання інформації з відкритих джерел в межах правового регулювання методами моніторингу, найефективнішим з яких є бенчмаркінг сутність якого в наступному: «знайди найкраще в іншій галузі і використай в своїй».

Експерти відзначають: деідеологізація шпигунства призводить до того, що з розвідки поступово зникають люди глобального мислення, якими були радянський «нелегал» Абель або агент Філбі. Як свідчить колишній оперативник ЦРУ Бейер, «склалися занепадницькі настрої: всім здається, що золоті часи джеймсів бондів втрачені назавжди, беззубість і бездуховність паралізували людей».

Навіть якщо спецслужби задіють усі ресурси у боротьбі з міжнародним тероризмом, то число випадків промислового шпигунства буде стрімко зростати. Великі корпорації будуть інвестувати величезні кошти в цю сферу діяльності. Та й сумнівно, що провідні світові держави відмовляться від підтримки національних компаній [10].

Зазначене підтверджується висловами відомих теоретиків інформаційної та розвідлувальної діяльності: Сер Едвард Люгард – високопоставлений службовець міністерства оборони Великобританії.

Збирати і класифікувати всю можливу інформацію, що має відношення до сили, організації тощо іноземних армій, знайомиться з прогресом досягнутим іноземними державами у військовому мистецтві та науці, і тримати інформацію в такій формі, щоб з нею можна було ознайомиться при необхідності і використовувати для відповідних цілей [11, С. 254].

Заняття шпигунством незвичайно розширює знання людської душі, хоча і губить нас, перетворюючи в циніків. Хіба порядна людина стане заглядати в замкову щілину і збирати по зернятку інформацію, про яку сусід воліє умовчувати? Це можна виправдати під час війни, коли всі засоби хороші, та й то не кожен погодиться шпигувати, для більшості набагато простіше йти на передову [11, С. 268].

Висновок. Таким чином у запропонованій статті встановлено, необхідність створення теорії правового регулювання моніторингу як це узагальнення предметно-практичної діяльності людей, що утворює систему елементів, сукупність наукових положень, що необхідні

для опанування певною діяльністю, в якій елементу, що визначає субординацію (бенчмаркінгу) підпорядковані всі інші, що пояснюють виникнення, взаємозв'язки сутність і закономірність розвитку об'єкта дослідження. Основним положенням зазначеної теорії є наступне: моніторинг в АПК в межах правового регулювання повинен постійно і безперервно забезпечувати отримання інформації з метою створення знань про проривні та лідерні технології, особливості ринків продукції АПК (плани і концепції розвитку лідерів ринку та про їх відношення до продукції і можливостей АПК України), концепції розвитку відносин розвинених країни та їх ведучих фірм в АПК та супутніх галузей, літературні джерела (газети, звіти тощо) про розвиток АПК в конкретній країні та відносини з АПК України.

Список літератури

1. Тлумачний словник української мови. – К.: Аконт, 1999. – Т.4. – С. 507, С. 941.
2. Манаков А. Тринадцятий знак / А. Манаков. – М.: ФиС, 1997. – С. 30, С. 332.
3. Большаков В.Н. Необхідність правового регулювання моніторингу в АПК України Держава та регіони / В.Н. Большаков // Серія: право. – 2007. – №1. – С. 145–146.
4. Тарас Ткачук. Методи конкурентної розвідки / Тарас Ткачук // Бизнес и безопасность. – 2006. – №3. – С. 80–84.
5. Александр Янковский. Антикризисный менеджмент / Александр Янковский // Бизнес и безопасность. – 2006. – №3. – С. 24–25.
6. Мусиенко Д. Экспертиза безопасности объекта / Д. Мусиенко // Бизнес и безопасность. – 2006. – №3. – С. 3–5
7. Костюхин А. Информационные операции в планах командования США / А. Костюхин, Г. Горбунов, А. Сажин // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – №5. – С. 7–13.
8. Доронин А.И. Бизнес-разведка / А.И. Доронин. – М.: Ось-89, 2003. – 2-е издание». – 230 с.
9. Р. Кэмп. Легальный промышленный шпионаж / Р. Кэмп. – Днепропетровск: Баланс- клуб, 2004. – С. 395.
10. Клим Дегтярев. Энциклопедия спецслужб. Инфофорум – Евразия 2007: кибервойна как реальность // http://www.itsec.ru/articles2/Inf_security/infoforum-eurasia-2007.
11. Федько В.. Философия специальных служб / В. Федько. – М.: Изд. дом «Княгиня Ольга», 2009. – С. 694.

В статье рассматривается влияние правового регулирования инженерного мониторинга при исследовании интеллектуальной собственности.

Мониторинг, метод, собственность, инженерия.

The paper examines the impact of regulation engineering monitoring in investigation of intellectual property.

Monitoring, method, property, engineering.